

شاعری که شعرش را وقف انقلاب کرد

۳ دی ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۳۵

فعالیت‌های سیاسی و مبارزات مرحوم قدسی، که از زمان مصدق آغاز شده بود، ادامه داشت تا اینکه سرانجام در سال ۱۳۴۲ دستگیر و زندانی شد. او پس از آزادی و تحمل یک سال اسارت، با شور بیشتری به مبارزات خود ادامه داد.

آذرماه سال ۱۳۶۸، «غلامرضا قدسی مشهدی»، با دستانی پر از غزل و کوله‌باری از شعر متعهد و برگرفته از روحیه‌ی حق‌طلبی و انقلابی، چهره بر خاکی متبرک گذاشت و تا قیامت به پابوسی امام هشتم رفت. یادداشت زیر یادبود این شاعر معاصر خراسانی است در سالگرد درگذشت او و انتشار پیام تسلیت رهبر انقلاب.

[*] شاعری مبارز با شعری انقلابی

تیرماه سال ۱۳۰۴ هجری شمسی شاعری از نسل محمد جان قدسی مشهدی، شاعر برجسته‌ی عصر صفویه، در مشهد مقدس متولد شد: غلامرضا میرزاجانی معروف به غلامرضا قدسی مشهدی. او در شانزده‌سالگی اولین اشعارش را به دنیای واژه‌ها آورد. اشعاری که در بطن خود، مزده‌ی ظهور چهره‌ای درخشان را به شعر فارسی می‌داد. پنج سال بعد از آغاز شاعری، یعنی سال ۱۳۲۵ به‌همراه دوستانش بنای انجمن ادبی فردوسی را گذاشت تا به یکی از محافل پررونق شعر معاصر در مشهد تبدیل شود. شاعران انجمن ادبی فردوسی، دوستدار سبک هندی و نکته‌پردازی‌های صائب تبریزی بودند.

امیری اسفندقه، شاعر برجسته‌ی کشورمان، درباره‌ی شعر قدسی که به اعتقاد او زبانی ساده و روان دارد، می‌گوید: شعر استاد قدسی در قالب غزل، آن‌هم نوعی خاص از غزل که به سبک هندی یا اصفهانی معروف است، زبانزد خاص و عام است. ایشان در کنار دوستان ارجمند خود، استاد محمد قهرمان و استاد ذبیح‌الله صاحبکار، تلاش‌های بی‌شائبه و جوشش‌های ناب داشتند. در واقع می‌توان گفت این مثلث در معرفی این قالب در عصر حاضر کاری کرد که از عهده‌ی کسی برنمی‌آمد. ۱

قدسی نه در کنار شعر، بلکه به‌همراه و با شعر، به فعالیت سیاسی و حمایت از نهضت‌های ملی و مذهبی پرداخت. او برای دفاع از سرزمین، هموطنان و اعتقاداتش، از شعر به‌مثابه سلاحی کارا بهره گرفت. فعالیت‌های او در حمایت از ملی شدن صنعت نفت و

* [آشنایی با آیت‌الله خامنه‌ای]

آیت‌الله خامنه‌ای در دوران نوجوانی، شعرخوانی قدسی را در میتینگ‌هایی که به مناسبت دفاع از نهضت ملی شدن صنعت نفت برگزار می‌شد، دیده بودند و شعر ضد استعماری قدسی را در حمایت از ملی شدن صنعت نفت پسندیده بودند. بعدها ایشان در اثنای آماده کردن مدرسه‌ی نواب مشهد برای استقبال از علامه امینی، قدسی را دید و آن شعر را برایش خواندند: ۲

«شب با گل است و روز شود محو آفتاب / خوش تر ز زندگانی شبنم ندیده‌ام»

و این سرآغاز دوستی رهبر انقلاب و مرحوم قدسی می‌شود که باعث شد ایشان با انجمن ادبی فردوسی در مشهد نیز آشنا شود. جلسات انجمن هفته‌ای یک شب و در منزل عبدالعلی نگارنده برگزار می‌شد. عده‌ی اعضای این جلسه هر چند اندک بود، اما تبحرشان در نقد و حلاجی شعر بی‌مانند بود. ۳. محدثی خراسانی از شاعران نامی مشهد در خصوص فعالیت ادبی رهبر انقلاب در آن دوران معتقد است: حضور آیت‌الله خامنه‌ای در مجامع و محافل ادبی خراسان، حضوری پررنگ و تأثیرگذار بوده و بیشترین دوستان ایشان را در مشهد، شاعران شکل می‌داده‌اند. تأثیر کلام و جهت‌دهی‌های ایشان به گونه‌ای بوده که بسیاری از شعرهای انقلابی و مذهبی و آیینی سروده‌شده توسط شاعران بلندآوازه‌ی خراسان در سال‌های قبل از پیروزی انقلاب، مرهون این هدایت‌هاست. ۴

امیری فیروزکوهی یکی از شاعران بزرگ معاصر همیشه از هوش آقای خامنه‌ای در دریافت پیچیدگی و ظرایف و طرایف شعر (مخصوصاً شعر سبک هندی) با تحسین توأم با حیرت یاد می‌کرد و بارها به غلامرضا قدسی گفته بود: ایشان بزرگ‌ترین شعرشناس ایران است. رهبر انقلاب نیز در خصوص اشتیاق خود به این جلسات ادبی می‌گویند: «از قم که به مشهد می‌آمدم، برنامه را جوری ترتیب می‌دادم که جلسه‌ی آن هفته‌ی انجمن ادبی [فردوسی] را درک کنم.» ۵

اما ایشان ۲۴ سال داشتند که فعالیت‌های ادبی‌شان کم‌رنگ شد؛ چنان که می‌فرمایند این جلسات را به کل کنار گذاشتند: «ارتباطم با رفقای شاعر، منحصر به رفقای مثل مرحوم قدسی و امثال او شد که در مقوله‌ی ما وارد بودند. یعنی به کل وضع زندگی ما عوض شد. آن وقت از جمله ورود در مباحث فلسفی، به خصوص مربوط به مارکسیسم و سوسیالیسم آغاز شد. کتاب‌ها و نقدها را

می خواندم و مسائل را مذاقه می کردم. «۶ به این ترتیب، دوستی غلامرضا قدسی و آیت الله خامنه‌ای با مبارزات سیاسی و در کنار یکدیگر بودن در جبهه‌ی طرفداران امام خمینی رحمه الله علیه عمیق تر از گذشته شد.

[*] شاعری مبارز، شعر انقلابی

فعالیت‌های سیاسی و مبارزات مرحوم قدسی، که از زمان مصدق آغاز شده بود، ادامه داشت تا اینکه سرانجام در سال ۱۳۴۲ دستگیر و زندانی شد. او پس از آزادی و تحمل یک سال اسارت، با شور بیشتری به مبارزات خود ادامه داد. اگرچه حاکمان ستمکار وقت سعی کردند او را با تهدید و تطمیع از هدفش بازدارند. محدثی خراسانی نام استاد قدسی را اولین بار با عظمت و بزرگی از پدرش که از اعضای انجمن فرخ مشهد بود، شنیده است؛ این گونه که حماسه‌سازان این مردم کسانی‌اند که مثل قدسی در زندان هستند. محدثی خراسانی در این باره می‌گوید: «بسیاری از شاعران آن زمان خراسان عضو جریان روشن فکری مسلمان بودند، اما بعضی روحیه‌ی حماسی داشتند و عقیده‌ی خودشان را فریاد می‌زدند. پدرم و قدسی از آن دسته بودند. اما بی‌پروا تر و پرشورتر از همه‌ی آنها، غلامرضا قدسی بود. به گونه‌ای که بسیاری از شاعران و اهل هنر دیگر تحت تأثیر روحیه‌ی انقلابی و بی‌باکی او، برای فعالیت‌های انقلابی انگیزه پیدا می‌کردند. مبارزات ایشان و دوستانشان انفرادی و صرفاً گوشه‌وکنایه‌ی شعری نبود. مردان مبارزی بودند که در عرصه بودند و در این میان بیش از همه، استاد قدسی از سوی طاغوت تحت فشار بود.» ۷

به واسطه‌ی همین فعالیت‌های سیاسی بود که او بار دیگر از سوی رژیم پهلوی دستگیر و زندانی شد. مهرداد اوستا در مقدمه‌ی کتاب «نغمه‌های قدسی» می‌نویسد: قدسی از این زندان بدان زندان و از این شهر بدان شهر گرفتار می‌بود. هیچ‌کس به جز درد و اندوهی که گاه در پرده‌ی غزلی جانسوز به گوش می‌رسید، خبر نداشت. ۸.

«بوی گل‌های چیده می‌آید

خونم از دل به دیده می‌آید

در عدم هم ز عشق بویی هست

گل گریبان دریده می‌آید...» ۹

همچنین علی باقرزاده (بقا)، شاعر و از دوستان غلامرضا قدسی در انجمن فردوسی مشهد، می‌نویسد: «قدسی شاعری اجتماعی و متعهد و وطن‌پرست بود و همواره سعی می‌کرد به‌نحوی میراث مذهبی، فرهنگی، ادبی و هنری ایران را پاس دارد. خوش‌محضر، هوشمند و رازدار بود. مناعت طبع و استغنائی بسیار و دستی گشاده داشت و هرگز در برابر مصائب و مشکلات خود را نمی‌باخت. او دیگران را بر خود مقدم می‌شمرد و در کمک به دیگران، آشنا از غیر نمی‌شناخت.» ۱۰

[*] شعر پارسی، شاعری پارسا

اسفندقه نیز از غلامرضا قدسی این‌گونه یاد می‌کند: استاد سخاوت طبع داشت. شاعری دست‌ودل‌باز بود؛ هم در ظاهر، هم در باطن. در دورترین نقطه‌ی ایران اسلامی اگر انجمن ادبی یا نشست و شب شعری از سوی جوانان برگزار می‌شد، به احترام شعر و انقلاب حضور پیدا می‌کرد. او متعلق به خانواده و خاندانی فرهنگی و فرهیخته بود. ریشه در اصالت‌ها داشت. ریشه‌ای که از هوشیاری آب خورده بود و در نهایت اینکه پاسدار حریم شعر پارسی و پارسایی بود. ۱۱

شعر غلامرضا قدسی پرچم برافراشته‌ی او در راه دفاع از انقلاب و دین خدا بود و هست. آن‌چنان‌که می‌توان او را مصداق راستین این سخن رهبری دانست: «شعر به‌عنوان یک هنر والا، یک هنر برتر، به‌عنوان یک نعمت بزرگ الهی، یک مسئولیتی دارد، وظیفه‌ای هم دارد. غیر از بیان احساسات، شعر مسئولیتی هم دارد. به نظر من، آن مسئولیت عبارت است از اینکه باید در خدمت دین و انقلاب و اخلاق و معرفت باشد. اگر چنانچه شعر این مسئولیت را انجام داد، حق تحقق پیدا کرده است؛ یعنی کاری بحق انجام گرفته، کاری عادلانه صورت گرفته.» ۱۲

غلامرضا قدسی بعد از پیروزی انقلاب در مقام استادی به ادب فارسی خدمت کرد تا اینکه در آذرماه ۱۳۶۸ در سن ۶۴ سالگی روحش در جوار امام رئوف آرام گرفت. این چهره‌ی برجسته‌ی ادبی، شعر و مسئولیتش را به‌درستی شناخته بود؛ گرچه خود او میان نسل جوان کمتر شناخته شده است. قدسی در میان غزل‌ها و آثارش از جمله «یاران پیامبر»، «شعر امروز» و «غزل معاصر خراسان» به‌خوبی نشان می‌دهد که شعر می‌تواند سرباز انقلاب و در خدمت آن باشد.

در پی درگذشت این چهره‌ی ادبی و مبارز در راه دفاع از انقلاب و با توجه به علاقه‌ای که رهبر انقلاب به استاد مرحوم قدسی داشتند، ایشان در پیام تسلیت خود، او را چنین وصف می‌کنند: «درگذشت شاعر آزاده و ادیب بلندآوازه و مبارز و انقلابی دیرین، استاد غلامرضا قدسی رحمه‌الله‌علیه، موجب تأسف و اندوهی عمیق گردید. این چهره‌ی منور ادبیات معاصر ایران از جمله شخصیت‌های نادری بود که در دوران اختناق ستم‌شاهی حربه‌ی شعر و ادب را در راه تحقق انقلاب مقدس اسلامی با چیره‌دستی به کار برد و سال‌ها رنج مبارزه‌ای دشوار و تلاشی پیگیر را بر خود هموار کرد.»^{۱۳}

پی‌نوشت:

۱. مصاحبه با امیری اسفندقه مورخ ۱۳۹۴/۰۹/۱۵

۲. <http://farsi.khamenei.ir/others-report?id=۲۳۲۳۴>

۳. همان.

۴. مصاحبه با محدثی خراسانی مورخ ۱۳۹۴/۰۹/۱۷

۵. <http://farsi.khamenei.ir/others-report?id=۲۳۲۳۴>

۶. همان.

۷. مصاحبه با محدثی خراسانی مورخ ۱۳۹۴/۰۹/۱۷

۸. قهرمان، محمد (۱۳۷۰)، نغمه‌های قدسی (مجموعه اشعار استاد شادروان غلامرضا قدسی) مشهد: اداره‌ی کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خراسان.

۹. «گل‌های چیده»، شعر مشهوری از غلامرضا قدسی که در شامگاه تیربازان دوستانش سروده بود.

۱۰. قدسی، غلامرضا (۱۳۸۷)، ۲۱ مقاله، مشهد: سخن گستر.

۱۱. مصاحبه با امیری اسفندقه مورخ ۱۳۹۴/۰۹/۱۵

۱۲. بیانات رهبر انقلاب در دیدار شاعران ۱۴/۵/۱۳۹۱

۱۳. پیام تسلیت در پی درگذشت شاعر خراسانی استاد غلامرضا قدسی

منبع: فارس

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۱۷۱۴/انقلاب-وقف-شعرش-شاعری>